

Beslutstöd för
prioriteringar på
individnivå –
manual

Prioriteringscentrums beslutsstöd i original är "Beslutsstöd för prioriteringar på individnivå – med exempel från hjälpmedelsverksamhet. Broqvist et al. 2019, Rapport 2019:1. Linköping: Prioriteringscentrum". Den finns på hemsidan, www.liu.se/prioriteringscentrum. Anpassningarna i föreliggande formulär är gjorda av Region Jönköping och Socialstyrelsen i samverkan.

1	Beskrivning av problem, åtgärd och mål _____	4
1.a	Problem som ska åtgärdas _____	4
1.b	Aktuell åtgärd _____	4
1.b	Mål med åtgärd _____	4
2	Svårighet före åtgärd _____	4
2.a	Hur svårt upplever personen själv det aktuella problemet i dagsläget? _____	5
2.b	Hur svårt bedömer du att problemet är i relation till andra hälsoproblem? _____	6
	Problem _____	7
2.c	Hur stor risk är det för personens hälsa om problemet inte åtgärdas? _____	8
2.d	Hur länge kommer problemet att finnas om det inte åtgärdas? _____	8
2.e	Hur ofta uppstår problemet? _____	9
2.f	Sammanvägd svårighet _____	9
	Matris för sammanvägd svårighet _____	10
3	Patientnytta av åtgärd _____	11
3.a	I vilken omfattning finns goda erfarenheter av åtgärden på detta problem? _____	11
3.b	I vilken omfattning har personen möjlighet att få nytta av åtgärden utifrån sina psykiska och fysiska funktioner? _____	12
3.c	I vilken omfattning finns förutsättningar i omgivningen för att personen ska få nytta av åtgärden? _____	13
3.d	I vilken omfattning kan åtgärden utföras utan risk för att personen skadas? _____	14
3.e	Hur länge kommer åtgärden att göra nytta? _____	14
3.f	Hur ofta kommer åtgärden att göra nytta? _____	15
3.g	Sammanvägd nytta för patienten, effekt av åtgärd _____	16
3.h	Sammanvägd svårighet och nytta _____	17
	Matris för sammanvägd förväntad patientnytta i relation till svårighet _____	17
4	Kostnadseffektivitet _____	18
4.a	Kostnad i relation till patientnytta _____	18
5	Prioriteringsgrad _____	18
5.a	Vägledning för bedömning av prioriteringsgrad _____	19
6	Uppföljning och utvärdering _____	19

1 Beskrivning av problem, åtgärd och mål

1a Problem som ska åtgärdas

Vilket problem har personen som är aktuellt att åtgärda? Vad är orsaken till problemet?

Specificera det aktuella problemet i form av aktivitets-/ delaktighetsbegränsningar, dvs vilka konsekvenser det får i personens vardag. Ange också orsaken till problemen, ex sjukdom, avvikelse i kroppstruktur, brister i miljö eller stöd.

1b Aktuell åtgärd

Vilken åtgärd är aktuell? Kräver åtgärden även andra, kompletterande insatser och i så fall vilka?

Ange den åtgärd som är aktuell och de insatser (inträning, utbildning av närstående etc.) som behöver genomföras i samband med förskrivningen.

1c Mål med åtgärd

Vad är målet med åtgärden för personen ifråga?

Beskriv målet med åtgärden. Vad är det tänkt att personen ska kunna göra eller delta i med hjälp av åtgärden? Åtgärden kan syfta till att förbättra eller vidmakthålla hälsa, förebygga ohälsa eller kompensera för bristande funktion.

Ange ett så konkret mål som möjligt med åtgärden så att du kan värdera i vad grad åtgärden förväntas kunna leda fram till det uppsatta målet.

2 Svårighet före åtgärd

När svårighetsgraden bedöms är det **problemet** som preciserats ovan (1a) som bedöms, inte hur svår själva sjukdomen eller skadan är. Om problemet är svårighet att kunna äta själv efter en stroke är det

detta som bedöms och inte hur svårt det är att ha stroke i allmänhet. Även vid svåra sjukdomar/skador kan det problem som ska åtgärdas vara mindre svårt.

2.a Hur svårt upplever personen själv det aktuella problemet i dagsläget?

- Det är personen själv som med stöd av förskrivare och definitionerna i manualen ska svara på frågan.
- För personer som inte själva kan förmedla sin upplevelse kan närståendes uppfattning dokumenteras. Det ska då framgå att det är närståendes uppfattning, markera med "N" i aktuell ruta i formuläret.
- Om personens upplevelse av problemet är helt okänd markeras detta med "O" i aktuell ruta i formuläret.

*Hur allvarliga konsekvenser upplever personen att aktivitetsbegränsningen/
delaktighetsinskränkningen ger i hans/hennes totala livssituation?*

Bedömning	Förklaring
Mycket stor/mycket hög	I relation till min totala livssituation så ger detta problem nästan outhärdliga negativa konsekvenser.
Stor/hög	I relation till min totala livssituation så ger detta problem ganska stora negativa konsekvenser. Problemen är så stora att jag ofta avstår från att genomföra aktiviteten eller inte kan genomföra den.
Måttlig	I relation till min totala livssituation så ger detta problem endast vissa negativa konsekvenser.
Liten/låg	I relation till min totala livssituation så ger detta problem endast små negativa konsekvenser.
Ingen	I relation till min totala livssituation så ger detta problem inga negativa konsekvenser

2.b Hur svårt bedömer du att problemet är i relation till andra hälsoproblem?

Hur svårt är problemet som ska åtgärdas i relation till andra hälsoproblem - aktivitetsbegränsningar/delaktighetsinskränkningar?

Bedömning	Förklaring
Mycket stor/mycket hög	Problemet som ska åtgärdas orsakar mycket stora svårigheter i relation till andra hälsoproblem.
Stor/hög	Problemet som ska åtgärdas orsakar stora svårigheter i relation till andra hälsoproblem.
Måttlig	Problemet som ska åtgärdas orsakar måttliga svårigheter i relation till andra hälsoproblem.
Liten/låg	Problemet som ska åtgärdas orsakar små svårigheter i relation till andra hälsoproblem.
Ingen	Problemet som ska åtgärdas kan inte anses vara ett hälsoproblem i relation till andra hälsoproblem.

- Tänk på att även om personens aktivitetsbegränsning eller delaktighetsinskränkning för det problem som ska åtgärdas är mycket stor/stor så kanske problemet i sig inte får så stora negativa konsekvenser i ett större hälsoperspektiv.
- I bedömningen ska hänsyn tas till vilka underlättande och/eller hindrande omgivningsfaktorer som personen har tillgång till. Ex det kan finnas tidigare förskrivna hjälpmedel som redan har minskat personens problem

Tabellen nedan innehåller exempel på olika problem och svårighetsgrad i relation till andra hälsoproblem. Den är en lokal tillämpning gjord i Jönköpings län och är inte heltäckande, men kan ge stöd för att det blir mer likvärdiga bedömningar när du bedömer det aktuella problemet.

Problem

	Att inte kunna påkalla uppmärksamhet alls
	Att inte kunna ändra kroppsläge alls
	Att inte kunna kommunicera (utväxla ett budskap)
	Att inte kunna "utföra sina behov"
	Att inte kunna få i sig näring/inta föda
	Att inte kunna sitta alls
	Att inte kunna komma i och ur sängen
	Att inte kunna sova tillräckligt för att klara dagens aktiviteter
	Att inte kunna förflytta sig i sin bostad
	Att inte kunna utföra dagens primära adl aktiviteter
	Att inte kunna gå eller stå
	Att inte kunna ta sig till skola eller arbete
	Att inte kunna förflytta sig i sitt närområde
	Att inte kunna tillreda en enkel måltid
	Att inte kunna ta del av samhällsinformation
	Att inte utföra dagens aktiviteter såsom sekundär adl, sociala aktiviteter
	Att inte sova tillräckligt (utan påverkan på adl, skola och arbete)
	Att inte kunna göra inköp i affär
	Att inte kunna delta i socialt umgänge såsom fredagsmys, fika
	Att inte kunna köra bil
	Att inte kunna laga mat

2.c Hur stor risk är det för personens hälsa om problemet inte åtgärdas?

Hur stor är risken för framtida konsekvenser för personens hälsa och möjlighet till aktivitet/delaktighet om åtgärden inte utförs? Finns risk för att livslängden förkortas?

Bedömning	Förklaring
Mycket stor/mycket hög	Stor risk att livslängden förkortas, eller mycket hög risk att utveckla stor ohälsa/aktivitetsbegränsning/delaktighetsinskränkning i framtiden.
Stor/hög	Viss risk att livslängden förkortas, eller hög risk att utveckla stor ohälsa/aktivitetsbegränsning/delaktighetsinskränkning i framtiden.
Måttlig	Ingen risk att livslängden förkortas, men viss risk att utveckla stor ohälsa/aktivitetsbegränsning/delaktighetsinskränkning i framtiden.
Liten/låg	Ingen risk att livslängden förkortas, men låg risk att utveckla stor ohälsa/aktivitetsbegränsning/delaktighetsinskränkning i framtiden.
Ingen	Ingen risk att livslängden förkortas och ingen risk att utveckla stor ohälsa/aktivitetsbegränsning/delaktighetsinskränkning i framtiden.

2.d Hur länge kommer problemet att finnas om det inte åtgärdas?

- Bedöm hur länge problemet förväntas kvarstå om ingen åtgärd utförs.

Hur länge förväntas personens aktuella problem kvarstå om den aktuella åtgärden inte utförs?

Bedömning	Förklaring
Mycket stor/mycket hög	Problemet kommer sannolikt att vara livet ut eller kvarstå mer än 3 år.
Stor/hög	Problemet kommer sannolikt att finnas mer än 1 år men är inte livslångt eller återkomma årligen mer än 3 månader/år.
Måttlig	Problemet kommer sannolikt att gå över inom 1 år eller återkomma årligen mindre än 3 månader/år.
Liten/låg	Problemet kommer sannolikt att gå över inom 3 månader.

2.e Hur ofta uppstår problemet?

- Bedöm hur ofta problemet uppstår
- Om 2e är måttlig eller liten/låg är det troligt att förskrivning inte bör göras

Hur ofta uppstår problemet för personen under den tid det beräknas kvarstå?

Bedömning	Förklaring
Mycket stor/mycket hög	Problemet är konstant eller förekommer flera gånger varje dag.
Stor/hög	Problemet förekommer minst 2 gånger varje vecka.
Måttlig	Problemet förekommer några gånger varje månad.
Liten/låg	Problemet förekommer några gånger varje år.

2.f Sammanvägd svårighet

1. Väg samman 2a, 2 b och 2c (Hur svårt upplever personen det aktuella problemet? Hur svårt bedömer du att problemet är i relation till andra hälsoproblem? och Hur stor risk är det för personens hälsa om problemet inte åtgärdas?) till en gemensam bedömning av vilka konsekvenser problemet får för personen.

Om personens upplevelse skiljer sig från den professionella bedömningen har den professionella bedömningen större betydelse i den sammanvägda bedömningen.

2. Väg sedan samman 2d och 2e (hur länge? och hur ofta?) till en gemensam bedömning.

Om hur länge och hur ofta skiljer sig åt ska frekvensen, hur ofta, ges större betydelse i den sammanvägda bedömningen. Om 2e är måttlig eller liten/låg är det troligt att förskrivning inte bör göras.

3. Läs av dessa värden i matrisen nedan och se vilken den sammanvägda svårighetsgraden blir.

Matris för sammanvägd svårighet

Hur länge/ ofta? (2d-2e)	Hur svårt upplever personen det aktuella problemet? Hur svårt bedömer du att problemet är i relation till andra hälsoproblem? och Hur stor risk är det för personens hälsa om problemet inte åtgärdas? innebär X grad av konsekvenser för personen (2a-2c)				
	Mycket stor/hög	Stor/hög	Måttlig	Liten/låg	Ingen
Mycket stor					
Stor					
Måttlig					
Liten					

3 Patientnytta av åtgärd

3.a I vilken omfattning finns goda erfarenheter av åtgärden på detta problem?

I valet av åtgärd är det därför rimligt att väga in

- vilken känd effekt en åtgärd har på gruppnivå, inte utifrån personens unika förutsättningar.
- hur åtgärden vanligen påverkar de risker som identifierades i punkt 2c

Bedömning	Förklaring
Mycket stor/mycket hög	Enligt vetenskapliga studier eller i systematiskt samlad erfarenhet ger åtgärden mycket stor effekt på problem av samma typ.
Stor/hög	Enligt vetenskapliga studier eller i systematiskt samlad erfarenhet ger åtgärden stor effekt på problem av samma typ.
Måttlig	Enligt vetenskapliga studier eller i systematiskt samlad erfarenhet ger åtgärden måttlig effekt på problem av samma typ.
Liten/låg	Enligt vetenskapliga studier eller i systematiskt samlad erfarenhet ger åtgärden liten effekt på problem av samma typ.
Ingen/okänd	Enligt vetenskapliga studier eller i systematiskt samlad erfarenhet ger åtgärden vanligen ingen effekt på problem av samma typ, eller så är effekten helt okänd.

3.b I vilken omfattning har personen möjlighet att få nytta av åtgärden utifrån sina psykiska och fysiska funktioner?

I vilken grad påverkar personens fysiska och psykiska funktioner möjligheten att uppnå målet med aktuell åtgärd? Det kan till exempel vara motivation, kognitiva funktioner eller synskärpa.

Bedömning	Förklaring
Mycket stor/mycket hög	Personen har mycket stor möjlighet att uppnå målet utifrån sina fysiska och psykiska funktioner
Stor/hög	Personen har stor möjlighet att uppnå målet utifrån sina fysiska och psykiska funktioner
Måttlig	Personen har viss möjlighet att uppnå målet utifrån sina fysiska och psykiska funktioner
Liten/låg	Personen har endast liten möjlighet att uppnå målet utifrån sina fysiska och psykiska funktioner
Ingen/okänd	Personen har ingen möjlighet att uppnå målet utifrån sina fysiska och psykiska funktioner

3.c I vilken omfattning finns förutsättningar i omgivningen för att personen ska få nytta av åtgärden?

- Ta ställning till om det finns något i personens omgivning (till exempel i den fysiska miljön eller i personligt stöd från familj/nätverk) som kan påverka möjligheten att nå det uppsatta målet.

I vilken omfattning har personen en omgivning (t ex den fysiska miljön eller stöd från familj/nätverk) som kommer att underlätta att målet med åtgärden kan nås?

Bedömning	Förklaring
Mycket stor/mycket hög	Personen har mycket stora möjligheter att uppnå målet utifrån sin omgivning (till ex.den fysiska miljön eller stöd från familj/nätverk).
Stor/hög	Personen har stora möjligheter att uppnå målet utifrån sin omgivning (t ex den fysiska miljön eller stöd från familj/nätverk).
Måttlig	Personen har viss möjlighet att uppnå målet utifrån sin omgivning (t ex den fysiska miljön eller stöd från familj/nätverk).
Liten/låg	Personen har liten möjlighet att uppnå målet utifrån sin omgivning (t ex den fysiska miljön eller stöd från familj/nätverk).
Ingen/okänd	Personen har ingen möjlighet att uppnå målet utifrån sin omgivning (t ex den fysiska miljön eller stöd från familj/nätverk).

3.d I vilken omfattning kan åtgärden utföras utan risk för att personen skadas?

- Ta ställning till i vilken grad åtgärden är säker eller om den innebär en skaderisk. Bedöm i så fall i vilken grad den aktuella åtgärden sannolikt kan skada eller medföra annat betydande lidande för personen om den utförs. Ex risk för att skadas i trafiken.

I vilken grad kan åtgärden utföras utan risk för skada eller lidande hos personen?

Bedömning	Förklaring
Mycket stor/mycket hög	Det finns ingen risk att personen skadar sig.
Stor/hög	Det finns en liten risk att personen skadar sig.
Måttlig	Det finns en viss risk att personen skadar sig.
Liten/låg	Det finns en stor risk att personen skadar sig. Överväg annan åtgärd.
Ingen/okänd	Det finns en mycket stor risk att personen skadar sig. Åtgärden ska ej genomföras.

3.e Hur länge kommer åtgärden att göra nytta?

- Ange hur länge personen förväntas ha nytta av åtgärden.

Hur länge förväntas personen ha nytta av åtgärden?

Bedömning	Förklaring
Mycket stor/mycket hög	Personen kommer att ha nytta av åtgärden så länge problemet finns.
Stor/hög	Personen kommer att ha nytta av åtgärden under minst halva tiden som problemet bedömts finnas enligt 2d.
Måttlig	Personen kommer att ha nytta av åtgärden upp till halva tiden som problemet bedömts finnas enligt 2d.
Liten/låg	Personen kommer att ha nytta av åtgärden endast en kort tid av den tid som problemet bedömts finnas enligt 2d.

3.f Hur ofta kommer åtgärden att göra nytta?

- Ange hur ofta personen förväntas ha nytta av åtgärden.

Hur ofta förväntas personen ha nytta av åtgärden?

Bedömning	Förklaring
Mycket stor/mycket hög	Personen kommer att ha nytta av åtgärden konstant eller flera gånger varje dag.
Stor/hög	Personen kommer att ha nytta av åtgärden minst 2 ggr varje vecka.
Måttlig	Personen kommer att ha nytta av åtgärden några gånger varje månad.
Liten/låg	Personen kommer att ha nytta av åtgärden några gånger varje år.

3.g Sammanvägd nytta för patienten, effekt av åtgärd

- Väg samman er bedömning av åtgärdens kända effekt på gruppnivå (3a) med åtgärdens effekt utifrån personens funktioner (3b), omgivningens förutsättningar (3c), den sannolika skaderisken med åtgärden (3d) samt den förväntade varaktigheten (3e) och frekvensen av åtgärdens effekt (3f). Ni får då fram vilken sannolik effekt åtgärden kommer att ha på det aktuella problemet. Om både (3c) och (3d) är liten kan sammanvägd nytta (3g) aldrig bli stor/mkt stor. Väg samman 3a - 3f.

De markerade siffrorna i bedömningsformuläret ger vägledning om hur den sammanvägda nyttan påverkas.

Ruta	Siffra	Bör/kan den sammanvägda effekten ...	Regler för sammanvägning
3a	1	... vara återhållsam.	Om åtgärden vanligen ger måttlig/liten nytta finns anledning till viss återhållsamhet vid sammanvägningen även om personens funktioner talar för mycket stor/stor nytta.
3b och/ eller 3c	2	... bli lägre även om 3a är mkt stor/stor.	Om åtgärden vanligen ger mycket stor/stor nytta men personens funktioner och/eller tillgången till underlättande omgivning är liten/måttlig bör den sammanvägda nyttan bli lägre.
3b och/ eller 3c	2	... aldrig bli stor/mkt stor.	Om personens funktioner och tillgången till underlättande omgivning är liten/låg kan den sammanvägda nyttan aldrig bli stor eller mycket stor.
3d	3	... vara återhållsam.	Om åtgärden endast i liten/måttlig grad kan utföras utan skaderisk talar detta också för återhållsamhet vid den sammanvägda bedömningen.
3f	4	... ska förskrivning troligen ej ske.	Om hur ofta personen har nytta av åtgärden är måttlig/liten låg är det troligt att förskrivning inte bör göras.

Hur stor är den sannolika nyttan av åtgärden när man väger samman de olika bedömningsfaktorena?

Bedömning	Förklaring
Mycket stor/mycket hög	Åtgärden kommer sannolikt att ha mycket stor effekt på problemet så att målet kan nås.
Stor/hög	Åtgärden kommer sannolikt att ha stor effekt på problemet så att målet kan nås.
Måttlig	Åtgärden kommer sannolikt att ha viss effekt på problemet så att målet kan nås.
Liten/låg	Åtgärden kommer sannolikt att ha liten effekt på problemet för att målet kan nås.
Ingen	Åtgärden kommer sannolikt inte att ha någon effekt på problemet som ska åtgärdas så att målet med åtgärden inte kan uppnås.

3.h Sammanvägd svårighet och nytta

Hur stor nytta har personen av åtgärden sett i relation till hur stort hans/hennes problem är?

Patientnytta anger vilken effekt aktuell åtgärd har i relation till hur svårt personens problem/tillstånd är, det vill säga hur mycket hälsa personen kan vinna med åtgärden. För att få fram patientnyttan sätter ni **sammanvägd förväntad effekt av åtgärd (3g)** i relation till er bedömning av **sammanvägd svårighetsgrad (2f)** enligt matrisen nedan. Resultatet fyller du i under rubriken **sammanvägd förväntad patientnytta (3h)** på blanketten.

Matris för sammanvägd förväntad patientnytta i relation till svårighet

Sammanvägd svårighet (2f)	Sammanvägd nytta för patienten, effekt av åtgärd (3g)				
	Mycket stor	Stor	Måttlig	Liten	Ingen
Mycket stor					
Stor					
Måttlig					
Liten					

4 Kostnadseffektivitet

4. Kostnad i relation till patientnytta

För att underlätta kan en matris uppbyggd enligt nedan konstrueras i er verksamhet.

Hur stor är kostnaden för åtgärden i relation till den förväntade nyttan för personen?

Sammanvägd svårighet och nytta, effekt av åtgärd 3h	Kostnad i kronor, i kostnaden ingår kostnader för ... (Lokal anpassning)			
	Låg kostnad angivet i kronor	Måttlig kostnad angivet i kronor	Hög kostnad angivet i kronor	Mycket hög kostnad angivet i kronor
Mycket stor	Grön	Grön	Grön	Orange
Stor	Grön	Grön	Grön	Orange
Måttlig	Grön	Grön	Orange	Rosa
Liten	Orange	Orange	Rosa	Rosa
Ingen	Grå	Grå	Grå	Grå

5 Prioriteringsgrad

Bestäm den prioriteringsgrad som bäst motsvarar den sammantagna bilden av **sammanvägd svårighet (2f)**, **sammanvägd svårighet och nytta (3h)** samt **kostnadseffektivitet (4)**.

Prioriteringsgrad anges i en tiogradig skala:

- 1 anger det som är högst prioriterat
- 10 anger det som är lägst prioriterat

5. Vägledning för bedömning av prioriteringsgrad

Åtgärd med stor patientnytta i förhållande till kostnad talar för en högre prioriteringsgrad medan åtgärder med mindre patientnytta i förhållande till kostnad talar för en lägre prioriteringsgrad.

Om svårighetsgraden är stor så kan även åtgärder med lägre patientnytta i förhållande till kostnad ges en högre prioritet.

Svårighetsgrad tillmäts stor betydelse för prioriteringsgrad. Följande hållpunkter kan tillämpas.

- Tillstånd med **liten** svårighet kan högst ges prioritet 6 beroende på patientnytta och kostnadseffektivitet.
- Tillstånd med **måttlig** svårighet kan högst ges prioritet 5 beroende på patientnytta och kostnadseffektivitet.
- Tillstånd med **stor** svårighet kan högst ges prioritet 2 beroende på patientnytta och patientnytta i relation till kostnad med åtgärden
- Tillstånd med **mycket stor** svårighet kan ges prioritet 1 beroende på patientnytta med åtgärden och patientnytta i relation till kostnad med åtgärden.

Tänk på att ta hänsyn till människovärdesprincipen så att inte faktorer (t ex ålder, kön eller socioekonomi) som inte är relaterade till patientens behov avgör prioriteringen.

6 Uppföljning och utvärdering

Ange datum för när första uppföljning skall ske. Utvärdera om uppsatta mål har nåtts. Besluta om eventuellt fortsatta/andra åtgärder och/eller utvärdering behövs.